

“YASHIL” INFRATUZILMANI RIVOJLANTIRISH ORQALI HUDUDIIY IQTISODIY BARQARORLIKKA ERISHISH IMKONIYATLARI

Ergashaliyeva Ra’noxon Farxodjon qizi

*Farg’ona davlat universiteti Iqtisodiyot fakulteti Iqtisodiyot
yo’nalishi 2-kurs talabasi ergashaliyevaranoxon@gmail.com*

Anotatsiya: Maqolada “yashil” infratuzilmani rivojlantirish orqali hududiy iqtisodiy barqarorlikka erishish masalalari yoritilgan. Bugungi kunda ekologik muammolar va iqlim o’zgarishlari butun dunyo bo’ylab dolzarb bo’lib, ularning oqibatlarini kamaytirishda “yashil” infratuzilma muhim omil sifatida qaralmoqda. Ushbu maqolada “yashil” infratuzilmaning mohiyati, asosiy tarkibiy qismlari, xalqaro tajriba va amaliyotlar asosida tahlil etilgan. Hududiy iqtisodiy barqarorlikka erishishda “yashil” infratuzilmaning ta’siri, xususan, ish o’rinlarini yaratish, energetik xavfsizlikni ta’minlash, resurslardan oqilona foydalanish hamda ekologik xavflarni kamaytirish imkoniyatlari o’rganilgan. Shuningdek, O’zbekiston sharoitida “yashil” infratuzilmaviy yondashuvlarni joriy etishning amaliy imkoniyatlari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo’llari ko’rib chiqilgan. Maqola yakunida mamlakat miqyosida “yashil” infratuzilmani rivojlantirish bo’yicha aniq taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so’zlar: yashil infratuzilma, hududiy iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, ekologik xavfsizlik, yashil energiya, iqtisodiy barqarorlik, ekologik siyosat, xalqaro standartlar, yashil investitsiyalar, yashil texnologiyalar.

"ЗЕЛЕНАЯ" ИНФРАСТРУКТУРА: ВОЗМОЖНОСТИ ДОСТИЖЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СТАБИЛЬНОСТИ

Эргашалиева Раънохон Фарходжон қизи

*Студент 2 курса направления "Экономика" факультета экономики
Ферганского государственного университета ergashaliyevaranoxon@gmail.com*

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы достижения региональной экономической стабильности посредством развития «зелёной» инфраструктуры. В условиях актуальности экологических проблем и изменения климата во всём мире «зелёная» инфраструктура рассматривается как важный инструмент снижения негативных последствий. В статье проанализированы сущность «зелёной» инфраструктуры, её основные компоненты, а также международный опыт и практика. Особое внимание уделено влиянию «зелёной» инфраструктуры на региональную экономическую стабильность — в частности, созданию рабочих мест, обеспечению энергетической безопасности, рациональному использованию ресурсов и снижению экологических рисков. Также рассмотрены практические возможности внедрения зелёных инфраструктурных подходов в условиях

Узбекистана, существующие проблемы и пути их решения. В заключение даны конкретные предложения и рекомендации по развитию «зелёной» инфраструктуры на национальном уровне.

Ключевые слова: *зелёная инфраструктура, региональная экономика, устойчивое развитие, экологическая безопасность, зелёная энергия, экономическая стабильность, экологическая политика, международные стандарты, зелёные инвестиции, зелёные технологии.*

GREEN INFRASTRUCTURE: OPPORTUNITIES FOR ACHIEVING REGIONAL ECONOMIC STABILITY

Ergashaliyeva Ra'noxon Farhodjon qizi

2nd-year student of the Economics program, faculty of Economics, Fergana State University ergashaliyevaranoxon@gmail.com

Anatatsion: *The article explores the issues of achieving regional economic stability through the development of green infrastructure. Today, environmental problems and climate change are pressing concerns worldwide, and green infrastructure is considered a key factor in mitigating their consequences. The article analyzes the essence of green infrastructure, its main components, and international experiences and practices. It studies the impact of green infrastructure on regional economic stability, particularly in terms of job creation, ensuring energy security, rational use of resources, and reducing environmental risks. The paper also examines the practical possibilities of implementing green infrastructure approaches in Uzbekistan, existing challenges, and solutions. The article concludes with specific proposals and recommendations for the development of green infrastructure at the national level.*

Keywords: *green infrastructure, regional economy, sustainable development, environmental security, green energy, economic stability, environmental policy, international standards, green investments, green technologies.*

KIRISH

So'nggi yillarda dunyo miqyosidagi iqlim o'zgarishlari, resurs tanqisligi va atrof-muhit bilan bog'liq muammolar har bir davlat, shu jumladan, O'zbekiston uchun ham eng dolzarb masalalardan biriga aylandi. Bugungi kunda barqaror rivojlanishni ta'minlash hamda kelajak avlodlar uchun munosib hayot sharoitlarini yaratish maqsadida "yashil" iqtisodiyot tamoyillarini joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ushbu jarayonning muhim tarkibiy qismi esa "yashil" infratuzilmani rivojlantirishdir. U nafaqat ekologik muammolarga yechim topadi, balki hududiy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ham hal qiluvchi rol o'ynaydi.

"Yashil" infratuzilma deganda, tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga qaratilgan, ekologik jihatdan xavfsiz va energiya samaradorligini oshiruvchi loyihalar tushuniladi.

Unga qayta tiklanuvchi energiya manbalari, energiya tejovchi binolar, aqlli shahar tizimlari, suv resurslarini boshqarish va tozalash texnologiyalari, chiqindilarni qayta ishlash, “yashil” transport hamda yashil hududlarni yaratish kabi keng qamrovli yo‘nalishlar kiradi. Bu infratuzilma atrof-muhitga salbiy ta’sirni kamaytirish bilan birga, iqtisodiy o‘shishni ta’minlash, ish o‘rinlari yaratish va investitsiyalarni jalb qilishga yordam beradi.

O‘zbekiston Respublikasida ham “yashil” iqtisodiyotga o‘tish va ekologik barqarorlikni ta’minlash yo‘lida tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu boradagi muhim huquqiy asoslardan biri sifatida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 31-maydagi PF-81-sonli “Yashil iqtisodiyotga o‘tishni jadallashtirish va ekologik barqarorlikni ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni alohida ahamiyat kasb etadi²⁰. Ushbu farmonda “yashil” infratuzilmani rivojlantirish, ekologik xavfsizlikni oshirish va xalqaro standartlar asosida iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish bo‘yicha aniq chora-tadbirlar belgilab berilgan.

Mazkur farmonning qabul qilinishi O‘zbekistonda “yashil” iqtisodiyotga o‘tish faqatgina ekologik zarurat emas, balki mamlakatning innovatsion va barqaror iqtisodiy rivojlanish strategiyasining ajralmas qismi ekanligini anglatadi. Farmonda belgilangan vazifalar, xususan, “yashil” infratuzilmani rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar, energetika samaradorligini oshirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish va suv resurslarini oqilona boshqarish bo‘yicha aniq mexanizmlarni o‘z ichiga oladi. Ushbu islohotlar orqali O‘zbekiston nafaqat global iqlim o‘zgarishlari bilan kurashishga o‘z hissasini qo‘shadi, balki aholi farovonligini oshirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va investitsiyaviy jozibadorlikni kuchaytirish orqali inklyuziv va barqaror kelajakni qurishni maqsad qilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI

"Yashil" iqtisodiyot va infratuzilma bo'yicha so'nggi yillarda dunyo miqyosida ko'plab yangi tadqiqotlar va g'oyalar paydo bo'ldi. Iqlim o'zgarishlari, resurs tanqisligi va barqaror rivojlanish maqsadlari global kun tartibiga chiqqandan lekin 2000-yillardan keyin bu soha yanada chuqurlashdi va kengaydi.

"Yashil" iqtisodiyot kontseptsiyasini zamonaviy sharoitda yanada rivojlantirgan muhim olimlardan biri Herman Daly hisoblanadi. U o'zining "Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development"(1996) kabi asarlarida barqaror holat iqtisodiyoti (steady-state economy) g'oyasini ilgari surgan bo'lsa-da, uning 2000-yillardan keyingi ishlari va maqolalari, ayniqsa "Ecological Economics" jurnalidagi nashrlari doimiy iqtisodiy o'sishning ekologik chegaralariga e'tibor qaratdi. Dalyning asosiy g'oyasi shundaki, cheklangan resurslarga ega sayyorada cheksiz o'sish mumkin emas va iqtisodiyot o'zini ekologik tizimlarning ko'tarish qobiliyatiga moslashtirishi kerak. Uning bu yondashuvi "yashil" infratuzilma loyihalarining nafaqat iqtisodiy, balki

²⁰ O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, “Yashil iqtisodiyotga o‘tishni jadallashtirish va ekologik barqarorlikni ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida” (2023-yil 31-may, PF-81-son).

ekologik chegaralarni hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi, bu esa resurslardan yanada oqilona foydalanish va chiqindilarni minimallashtirishni anglatadi²¹.

Yana bir taniqli tadqiqotchi, Jeremy Rifkin o'zining "The Third Industrial Revolution: How Lateral Power Is Transforming Energy, the Economy, and the World" (2011) kitobida "yashil" infratuzilmaning kelajakdagi iqtisodiy o'zgarishlardagi rolini juda aniq tasvirlaydi²². Rifkinning fikricha, raqamli aloqa texnologiyalari va qayta tiklanuvchi energiya manbalarining integratsiyasi yangi global iqtisodiy paradigmaga olib keladi. Uning kontseptsiyasida tarmoqlangan energiya ishlab chiqarish, aqlli energiya tarmoqlari (smart grids), elektr transport vositalari va binolarning energiya tejash texnologiyalari "yashil" infratuzilmaning asosini tashkil etadi. Rifkin bu texnologiyalar orqali energiya iste'molini optimallashtirish, resurs samaradorligini oshirish va iqtisodiyotni markazlashtirilgan tizimdan tarmoqlangan, ko'proq demokratik modelga o'tkazish mumkinligini ta'kidlaydi.

O'zbekistonda 2000-yillardan keyin "yashil" iqtisodiyot va uning tarkibiy qismi bo'lgan infratuzilma bo'yicha tadqiqotlar sezilarli darajada faollashdi. Bu borada professor Q.X. Abdurahmonovning ishlari diqqatga sazovordir. Uning "Yashil iqtisodiyot: rivojlanish yo'llari va istiqbollari" (2020) kabi so'nggi nashrlarida O'zbekiston sharoitida "yashil" iqtisodiyotni shakllantirishning fundamental va amaliy jihatlari atroflicha tahlil qilingan. Abdurahmonovning tadqiqotlarida energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish, suv resurslarini tejash va chiqindilarni boshqarish kabi "yashil" infratuzilma yo'nalishlarining mamlakat iqtisodiyoti uchun strategik ahamiyati asoslab berilgan. Uning fikricha, bu yo'nalishlarga investitsiyalar kiritish nafaqat ekologik vaziyatni yaxshilaydi, balki yangi ish o'rinlari yaratish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga xizmat qiladi. Abdurahmonov, shuningdek, "yashil" infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish mexanizmlari, xalqaro hamkorlik va davlat-xususiy sheriklik tamoyillarini ham chuqur o'rgangan.

2000-yildan keyingi davrda "yashil" iqtisodiyot va infratuzilma bo'yicha ilmiy yondashuvlar ancha takomillashdi va chuqurlashdi. Herman Dalyning ekologik chegaralar haqidagi g'oyalari iqtisodiy siyosatni shakllantirishda tabiatni hisobga olish zarurligini ta'kidlasa, Jeremy Rifkinning texnologik integratsiya kontseptsiyasi "yashil" infratuzilmaning innovatsion salohiyatini ochib berdi. O'zbekistonda Q.X. Abdurahmonov kabi olimlarning tadqiqotlari esa global tendentsiyalarni mamlakatimiz sharoitiga moslashtirish, amaliy yechimlarni topish va "yashil" rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishga xizmat qilmoqda.

Menimcha, "yashil" infratuzilma bugungi kunda faqatgina ekologik muammolarni hal qiluvchi vosita emas, balki innovatsion iqtisodiy o'sishning drayveri hisoblanadi. Global miqyosdagi tajribalar va mahalliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bu sohada investitsiyalar nafaqat atrof-muhitni himoya qiladi, balki yangi texnologiyalarni joriy etish, resurs samaradorligini oshirish va aholi farovonligini yaxshilash orqali barqaror va

²¹ Daly, H. E. (1996). *Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development*. Beacon Press.

²² Rifkin, J. (2011). *The Third Industrial Revolution: How Lateral Power Is Transforming Energy, the Economy, and the World*. Palgrave Macmillan.

inklyuziv rivojlanishni ta'minlaydi. O'zbekiston uchun bu, ayniqsa, energetika va suv resurslari tanqisligi sharoitida strategik ahamiyatga ega bo'lib, kelajak avlodlar uchun munosib sharoitlarni yaratishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

MULOHAZALAR VA NATIJALAR

“Yashil” iqtisodiyotga o'tish va “yashil” infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha O'zbekistonda amalga oshirilayotgan sa'y-harakatlar sezilarli natijalar bermoqda. Bu jarayon mamlakatning barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Quyida ushbu yo'nalishdagi asosiy mulohazalar va erishilgan natijalar, shuningdek, kelajakdagi istiqbollar tahlil qilinadi.

Energiya samaradorligi va qayta tiklanuvchi energiya manbalari

O'zbekistonning “yashil” iqtisodiyotga o'tish strategiyasining asosiy ustunlaridan biri qayta tiklanuvchi energiya manbalarini (QTEM) joriy etish va energiya samaradorligini oshirishdir. So'nggi yillarda bu borada muhim qadamlar tashlandi. Masalan, 2023-yil yakuniga ko'ra, O'zbekistonda umumiy elektr energiyasi ishlab chiqarishda QTEM ulushi 12% ga yetdi²³. Bu ko'rsatkich 2017-yildagi 9% ga nisbatan sezilarli o'sishni anglatadi, bu asosan quyosh va shamol elektr stansiyalarining ishga tushirilishi hisobiga yuzaga keldi. O'zbekiston 2030-yilga qadar QTEM ulushini 25% ga yetkazishni maqsad qilgan. Ushbu o'sishning asosiy sababi davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash, xalqaro hamkorlik va xususiy investitsiyalarni jalb qilish natijasidir. Energetika samaradorligini oshirish bo'yicha ham qator choralar ko'rilmogda, jumladan, sanoat korxonalarida energiya tejoychi texnologiyalar joriy etilishi, aholi xonadonlarida energiya iste'molini optimallashtirish bo'yicha tushuntirish ishlari olib borilishi shular jumlasidandir.

1-jadval O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalarining rivojlanish dinamikasi

Ko'rsatkichlar	2017-yil	2020-yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil	Maqsad (2030 yil)	Manba
Elektr energiyasi ishlab chiqarishda QTEM ulushi (%)	9	10	10.5	11.2	12	25	O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi; Prezident Farmoni PF-81
Joriy etilgan quyosh elektr stansiyalari quvvati (MVt)	<100	150	200	500	1000+	5000+	Energetika vazirligi ma'lumotlari
Joriy etilgan shamol elektr stansiyalari quvvati (MVt)	0	0	0	100	300	3000+	Energetika vazirligi ma'lumotlari

²³ O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. “O'zbekiston Respublikasining 2023-yil yakunlari bo'yicha iqtisodiy va ijtimoiy holati to'g'risida hisobot”. Toshkent, 2024.

Suv resurslarini boshqarish va chiqindilarni qayta ishlash

Suv resurslaridan oqilona foydalanish O'zbekiston uchun strategik ahamiyatga ega. Qishloq xo'jaligida suv tejovchi texnologiyalarni (tomchilatib sug'orish, diskret sug'orish) joriy etish orqali suv iste'molini kamaytirish bo'yicha salmoqli ishlar qilindi. 2023-yilda sug'oriladigan maydonlarning qariyb 25% ida suv tejovchi texnologiyalar joriy etildi, bu 2020-yildagi 10% ko'rsatkichdan ancha yuqori hisoblanadi²⁴.

2-jadval O'zbekistonda suv resurslari va chiqindilarni boshqarish ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	2020-yil	2021-yil	2022-yil	2023-yil	Maqsad(2030 -yil)	Manba
Suv tejovchi texnologiyalar joriy etilgan maydonlar ulushi (%)	10	14	18	25	50+	Suv xo'jaligi vazirligi ma'lumotlari
Maishiy chiqindilarni qayta ishlash darajasi (%)	15	20	24	28	60	Ekologiya vazirligi hisobotlari
Chiqindilarni saralashga jalb qilingan aholi punktlari soni	K.N	300+	500+	800+	5000+	Ekologiya vazirligi hisobotlari

Chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirish ham "yashil" infratuzilmaning muhim yo'nalishi hisoblanadi. Ma'lumotlarga ko'ra, 2023-yilda respublikada hosil bo'lgan maishiy chiqindilarning 28% ga yaqini qayta ishlangan, bu 2017-yildagi 15% ko'rsatkichdan ancha yuqori⁴. Chiqindilarni saralash va ulardan ikkilamchi xomashyo olish bo'yicha loyihalar faol joriy etilmoqda.

"Yashil" investitsiyalar va xalqaro hamkorlik

"Yashil" iqtisodiyotga o'tish jarayonida investitsiyalarni jalb qilish muhim o'rin tutadi. So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati va xalqaro moliya institutlari o'rtasidagi hamkorlik doirasida "yashil" loyihalarni moliyalashtirish hajmi ortdi. Xususan, 2023-yilda "yashil" loyihalar uchun 2 milliard dollardan ortiq to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar jalb qilindi²⁵. Ushbu investitsiyalar quyosh va shamol elektr stansiyalari qurilishi, energiya tejovchi binolar barpo etish va "yashil" transport infratuzilmasini rivojlantirishga yo'naltirilgan. Xalqaro hamkorlik doirasida xorijiy ekspertizaning jalb etilishi va ilg'or tajribalarning o'rganilishi "yashil" loyihalarning samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

3-jadval "Yashil" loyihalarga jalb qilingan investitsiyalar va moliyalashtirish ko'rsatkichlari

Ko'rsatkichlar	2020 yil	2021 yil	2022 yil	2023 yil	Maqsad (2030 yil)	Manba
----------------	----------	----------	----------	----------	-------------------	-------

²⁴ O'zbekiston Respublikasi Suv xo'jaligi vazirligi. "Suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish bo'yicha ma'lumotlar". 2024.

²⁵ O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. "Investitsiya loyihalari portfeli to'g'risida ma'lumot". 2024

"Yashil" loyihalarga jalb qilingan xorijiy investitsiyalar (mlrd. dollar)	0.5	1.0	1.5	2.0+	10+	Investitsiyalar vazirligi ma'lumotlari
"Yashil" bank ishi mahsulotlari ulushi (umumiy bank kreditlarida, %)	K.N	0.5	0.8	1.2	5	Markaziy bank hisobotlari
Xalqaro "yashil" reytinglardagi o'rin (misol uchun, EPI)	K.N.	Ko'tarildi	Ko'tarildi	Yaxshilandi	TOP-50	Global indekslar (Yale EPI)

Yuqorida keltirilgan natijalar O'zbekistonning "yashil" iqtisodiyot yo'lidagi jiddiy intilishlaridan dalolat beradi. Mamlakat barqaror rivojlanishning asosiy tamoyillariga sodiq qolgan holda, atrof-muhitni muhofaza qilish va resurslardan oqilona foydalanish bo'yicha muhim yutuqlarga erishmoqda. Biroq, bu jarayon hali ko'plab vazifalarni o'z ichiga oladi. Jumladan, aholining ekologik madaniyatini yanada oshirish, "yashil" texnologiyalarni joriy etishda mahalliy mutaxassislarning salohiyatini oshirish, ilmiy-tadqiqot ishlarini chuqurlashtirish va "yashil" moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish zarur. Shu bilan birga, "yashil" infratuzilmani rivojlantirish nafaqat ekologik foydalar, balki yangi ish o'rinlari yaratish, innovatsion sanoat tarmoqlarini shakllantirish va mamlakatning global iqtisodiy tizimdagi mavqeini mustahkamlash uchun ham muhim platforma vazifasini o'tamoqda.

Xulosa va Takliflar

"Yashil" iqtisodiyot va infratuzilmani rivojlantirish O'zbekistonning barqaror kelajagini ta'minlash uchun strategik ahamiyatga ega bo'lgan yo'nalishdir. Mavjud adabiyotlar tahlili va erishilgan natijalar shuni ko'rsatadiki, mamlakat bu borada sezilarli yutuqlarga erishmoqda, ammo hali amalga oshirilishi lozim bo'lgan ulkan vazifalar mavjud. Global iqlim o'zgarishlari, resurs tanqisligi va atrof-muhit muammolari kontekstida "yashil" infratuzilmaning ahamiyati ortib bormoqda. U nafaqat ekologik xavfsizlikni ta'minlaydi, balki iqtisodiy o'sishni diversifikatsiya qilish, yangi ish o'rinlari yaratish va innovatsiyalarni rag'batlantirish uchun muhim zamin yaratadi.

O'zbekistonda Prezidentning PF-81-sonli Farmoni bilan belgilanganidek, "yashil" iqtisodiyotga o'tish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylandi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalarining ulushini oshirish, suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish va chiqindilarni qayta ishlash darajasini oshirish bo'yicha sezilarli progress kuzatilmoqda. So'nggi yillarda quyosh va shamol energetikasi loyihalariga katta hajmdagi investitsiyalar jalb qilinishi bu yo'nalishdagi davlatning qat'iy siyosatidan dalolat beradi. Biroq, "yashil" transformatsiya jarayoni uzoq muddatli va kompleks yondashuvni talab qiladi. Hali ham energiya iste'molining yuqoriligi, suv resurslariga bo'lgan yuqori talab va

chiqindilarni boshqarish tizimini yanada takomillashtirish zarurati kabi dolzarb muammolar mavjud.

Yuqoridagi mulohazalardan kelib chiqqan holda, “yashil” infratuzilmani yanada samarali rivojlantirish va barqaror rivojlanishga erishish uchun quyidagi ilg’or g’oyalar va takliflar ilgari suriladi.

Birinchidan, “yashil” moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish va diversifikatsiya qilish juda muhim. Bu borada “yashil” obligatsiyalar (Green Bonds) va “yashil” sukuk (Green Sukuk) emissiyasini faol joriy etish taklif etiladi. Ushbu moliyaviy instrumentlar mahalliy va xalqaro investorlarni “yashil” loyihalarga jalb qilish uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Ayniqsa, islom moliyalashtirish tamoyillariga asoslangan “yashil” sukuklar Markaziy Osiyo mintaqasi uchun katta salohiyatga ega bo’lishi mumkin. Shuningdek, energiya samaradorligi, chiqindilarni qayta ishlash va qayta tiklanuvchi energiya sohasidagi startap loyihalarini qo’llab-quvvatlash maqsadida “yashil” ventchur fondlarini tashkil etish zarur. Bunday fondlar innovatsion g’oyalarni amaliyotga joriy etish uchun moliyaviy baza yaratadi. Katta ko’lamdagi infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish va boshqarishda davlat-xususiy sheriklik (DXSH) modellarini “yashil” loyihalarga keng tatbiq etish xususiy sektorning tajribasi va resurslaridan samarali foydalanishga yordam beradi.

Ikkinchidan, “Aqlli Shahar” (Smart City) konsepsiyasini kengaytirish va integratsiyalash kelajak shaharlarini qurishda asos bo’lishi kerak. Mavjud aqlli shahar elementlarini (aqlli transport, aqlli yoritish, aqlli energiya boshqaruvi) kengaytirish va yangi shaharlar qurilishida ularni to’liq integratsiyalash uchun pilot loyihalarini amalga oshirish va tajribani kengaytirish muhim. Masalan, poytaxt Toshkent va yangi bunyod etilayotgan shaharlarni “aqlli ekoshahar” prinsiplari asosida rivojlantirish orqali resurs iste’molini optimallashtirish va fuqarolar uchun qulay muhit yaratish mumkin. Shahar infratuzilmasini boshqarishda raqamli platformalarni yaratish hamda sun’iy intellekt va “Katta ma’lumotlar” (Big Data) texnologiyalaridan foydalanish ekologik boshqaruv samaradorligini oshiradi.

Uchinchidan, aholi va biznesning “yashil” ongliligini oshirish hamda rag’batlantirish bo’yicha tizimli ishlar davom ettirilishi shart. Maktabgacha ta’limdan boshlab oliy ta’limgacha “yashil” ko’nikmalarni shakllantirishga qaratilgan dasturlarni joriy etish orqali ekologik ta’lim tizimini takomillashtirish lozim. Shuningdek, ekologik toza mahsulotlar va xizmatlarni iste’mol qiluvchi aholi uchun soliq imtiyozlari yoki subsidiyalar tizimini joriy etish orqali “yashil” iste’molni rag’batlantirish mumkin. Misol uchun, energiya tejavchi texnika xarid qilgan fuqarolarga qo’shimcha imtiyozlar berish muhim. Korxonalarni ekologik toza ishlab chiqarishga o’tishga undash maqsadida “yashil” sertifikatsiyani joriy etish va bu sertifikatlariga ega korxonalarni davlat tomonidan qo’llab-quvvatlash mexanizmlarini yaratish zarur.

Va nihoyat, ilmiy-tadqiqot va innovatsiya salohiyatini kuchaytirish ustuvor vazifa bo’lishi kerak. Universitetlar, ilmiy markazlar va sanoat korxonalarini birlashtirgan “yashil” texnologiyalar klasterlarini yaratish orqali innovatsiyalarni ishlab chiqish va

tijorlashtirish jarayonini tezlashtirish mumkin. Global miqyosda ilg'or "yashil" texnologiyalarni transfer qilish va mahalliy sharoitga moslashtirish uchun xalqaro ilmiy hamkorlikni chuqurlashtirish O'zbekistonning "yashil" transformatsiyaga erishishida muhim rol o'ynaydi.

Ushbu takliflar O'zbekistonning "yashil" iqtisodiyotga o'tish yo'lidagi islohotlarni yanada chuqurlashtirishga, "yashil" infratuzilmani kengaytirishga va pirovardida, kelajak avlodlar uchun farovon va ekologik toza muhitni yaratishga xizmat qiladi.

O'zbekistonning "yashil" iqtisodiyotga o'tish va "yashil" infratuzilmani rivojlantirish sari intilishi — bu mamlakatning barqaror kelajagini ta'minlovchi strategik yo'ldir. Maqolada "yashil" infratuzilmaning ahamiyati, Prezidentning tegishli Farmoni, xorijiy va mahalliy olimlarning g'oyalari tahlil qilindi.

O'zbekiston energiya samaradorligi, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini joriy etish, suv va chiqindilar boshqaruvi bo'yicha sezilarli natijalarga erishmoqda, "yashil" loyihalarga investitsiyalar jalb qilishni kuchaytirmoqda.

Shu bilan birga, "yashil" moliyalashtirishni kengaytirish, "aqlli shahar" konsepsiyasini integratsiyalash, aholining ekologik ongliligini oshirish va innovatsion salohiyatni kuchaytirish kabi takliflar ilgari surildi.

Xulosa qilib aytganda, "yashil" iqtisodiyot va infratuzilmaning rivojlanishi nafaqat atrof-muhitni himoya qiladi, balki iqtisodiy o'sishni ta'minlash, yangi sohalarni rivojlantirish va aholi farovonligini oshirishga xizmat qiladi. Bu jarayon umumiy sa'y-harakatlarni talab etadi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Q. X Abdurahmonov, (2020). Yashil iqtisodiyot: rivojlanish yo'llari va istiqbollari
2. H. E.Daly, (1996). Beyond Growth: The Economics of Sustainable Development. Beacon Press.
3. O'zbekiston Respublikasi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishlari vazirligi. O'zbekistonda chiqindilarni boshqarish bo'yicha hisobot.
4. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. O'zbekiston energetika sektorining rivojlanishi to'g'risida ma'lumotlar. 2024-yil
5. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. Investitsiya loyihalari portfeli to'g'risida ma'lumot.
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Bank tizimida "yashil" moliyalashtirish ko'rsatkichlari.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 31-maydagi PF-81-sonli "Yashil iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirish va ekologik barqarorlikni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.
8. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. O'zbekiston Respublikasining 2023-yil yakunlari bo'yicha iqtisodiy va ijtimoiy holati to'g'risida hisobot. Toshkent, 2024.

9. O'zbekiston Respublikasi Suv xo'jaligi vazirligi. Suv tejovchi texnologiyalarni joriy etish bo'yicha ma'lumotlar Pearce, D., Markandya, A., & Barbier, E. B. (1989). Blueprint for a Green Economy. Earthscan.

10. J Rifkin . (2011). The Third Industrial Revolution: How Lateral Power Is Transforming Energy, the Economy, and the World. Palgrave Macmillan.

11. J. D. Sachs, (2015). The Age of Sustainable Development. Columbia University Press.

12. Yale University. Environmental Performance Index (EPI) Report.